

personality's attitude to the world into the of seniors' life activity means not only the restructuring of all personal resources, but also the reorientation of the individual in the direction of greater harmonization of his psychological characteristics.

Education of seniors refers to informal education, which has for an object personal development, social adaptation, communication between people and maintaining their active life position and acts as a social regulator, responsible for the elderly person's stand in life.

Key words: education of elderly people, function of education, educational needs, specificity of educational programs, social adaptation, self-realization.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК 37.013.42

І. А. Ковальчук

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС

Одним з фундаментальних показників правової держави є захист інтересів і прав дітей та молоді. Захист прав дітей, забезпечення їх повноцінного розвитку є проблемою національного значення, яку потрібно вивчати, розглядати та розв'язувати по різних напрямках розвитку суспільства. Захистити та зберегти фізичне, психічне та соціальне здоров'я підростаючого покоління – це є завданням не тільки державним, а й соціально-педагогічним.

Права дитини – це певні спеціальні можливості, які необхідні людині віком до 18 років для існування і досягнення зрілості.

Діти повинні вміти відстоювати свої права. Але ж для цього вони повинні знати свої права та інтереси, вміти поважати права іншої людини й цінити її індивідуальність.

Соціальний педагог повинен надати учням знання про їх права й інтереси, навчити нормам життя у правовій державі, сформулювати потребу брати участь у процесі прийняття рішень, що стосуються їхнього життя.

Вивченню різних аспектів досліджуваної проблеми присвячені праці таких вчених як: А. Беспалов, І. Городецька, Л. Аксьонова, Н. Дмитрієва, С. Омаров, А. Нікітін, Н. Суворова та інших.

Мета нашої статті: розглянути забезпечення прав дітей як соціально-педагогічний процес, дослідити діяльність соціального педагога у системі соціально-педагогічного забезпечення прав дітей.

Забезпечення прав дітей можна визначити як соціально-педагогічний процес, мета якого полягає у створенні сприятливого соціально-виховуючого середовища, тобто ефективних умов для реалізації, охорони й захисту прав дитини.

Соціально-педагогічне забезпечення прав дитини як і соціально-педагогічна діяльність загалом має виражати соціальний аспект, що визначається соціальним замовленням, соціальними проблемами, соціокультурними особливостями середовища та знаходить своє відображення у соціальній політиці держави. Тому вектори соціально-педагогічного забезпечення прав дітей можуть змінюватися залежно від загострення тих чи інших проблем у сфері охорони дитинства.

Специфіка соціально-педагогічного захисту прав дітей полягає в послабленні для дітей та молоді негативних наслідків тих процесів, що відбуваються у суспільстві та забезпеченні реалізації їх, життєво важливих потреб за допомогою створення нових соціальних інститутів та видозміні існуючих.

Соціально-педагогічна діяльність у сфері захисту прав дітей має комплексний характер, спрямована на нормалізацію стосунків неповнолітнього, його соціально-правового статусу, корекцію відхилень у правосвідомості, налагодження взаємодії усіх осіб, причетних до його виховання й організації життєдіяльності [1].

Реалізація прав дітей у суспільстві передбачає: розроблення та подальше вдосконалення національної соціально-правової політики стосовно дітей та їх сімей; вдосконалення та розширення сфери соціально-правового захисту неповнолітніх; підвищення рівня життя суспільства загалом і, насамперед, уразливих категорій, серед яких і неповнолітні; підвищення інформованості та навчання батьків, педагогів і вихователів; формування відповідного фахового рівня працівників сфери соціально-правового захисту населення; здійснення просвітницької, інформаційної, консультаційної, право-виховної роботи педагогів з дітьми, батьками на індивідуальному рівні [2, с. 67].

Соціальний педагог діє у системі соціально-педагогічного забезпечення прав дітей як член команди, до складу якої входять: медичні працівники, психологи, працівники органів внутрішніх справ, представники неурядових організацій, інші фахівці, а також члени сім'ї дитини, представники її найближчого оточення [3, с. 48].

Мета діяльності соціального педагога щодо захисту дитинства – сприяння реалізації конституційних прав і законних інтересів неповнолітніх, їх фізичному, інтелектуальному, психічному, духовному і моральному розвитку, самореалізації та реабілітації.

Щодо покращення соціально-правового захисту дітей, рівня знань ними своїх прав перед педагогами постають завдання:

- освоєння положень конституційного, цивільного, сімейного, трудового, адміністративного, кримінального, процесуального права в частині охорони дитинства;

- сприяння процесу соціалізації дитини через налагодження співпраці педагогів, громадськості, батьків та активного залучення до цього процесу працівників соціальних служб, правоохоронних органів та інших установ і організацій;

- здійснення безпосереднього виховного впливу, спрямованого на допомогу дитині в її самореалізації, самоствердженні, навчання неповнолітніх користуватися своїми правами;

- усунення перешкод у процесі соціалізації дітей;

- реалізація психологічного підходу, організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на подолання недоліків у формуванні особистості неповнолітніх [4, с. 46].

Соціальний педагог здійснює соціально-педагогічний захист дитинства у таких напрямках:

- **загальноосвітній** (допоміжний, позашкільний, і професійний), де створюються умови для інтелектуального розвитку особистості завдяки розгортанню мережі дитячих, підліткових, молодіжних об'єднань, шкіл, курсів, секцій, клубів за інтересами; поглиблюються наукові соціальні знання про суспільство, особу, сім'ю, сфери життєдіяльності через розвиток служб соціально-педагогічної допомоги; здійснюється підтримка дитячих, підліткових і молодіжних ініціатив із зростання і розвитку спортивно-оздоровчих закладів і проведення спортивних заходів, організації сімейного спортивного дозвілля тощо; розширюється технічна і художня творчість дітей завдяки застосуванню програм соціально-педагогічного захисту обдарованих дітей і підлітків; всебічно підтримуються екологічні експедиції, вивчення історії, мови, культури народу, створюються умови для професійної підготовки підлітків і передпідготовки молоді організовуються курси, консультації;

- **виховно-профілактичний**, що ґрунтується на виявленні несприятливих психобіологічних умов, психолого-педагогічних факторів, які зумовлюють відхилення у психічному і соціальному розвитку дітей, підлітків, в їхній поведінці, стані здоров'я тощо. З цією метою здійснюються організаційно-педагогічні заходи зі створення виховуючого середовища за місцем проживання дітей, включення різних соціальних інститутів у процес виховання, надання соціально-педагогічної допомоги дітям із сімей групи ризику; розв'язування проблем зайнятості і працевлаштування неповнолітніх за рахунок створення робочих місць для молоді та неповнолітніх в умовах ринкової економіки; підтримка дітей завдяки залученню до різного роду установ спорту, культури, організації довілля.

- **охоронний** (психолого-педагогічний), який передбачає соціально-педагогічну охорону і захист дітей (на противагу існуючій системі каральних заходів), неповнолітніх з відхиленням у поведінці; дітей і підлітків, які відчували на собі жорстокість, насильство; неповнолітніх, які повернулися з місць позбавлення волі; створення

також юридичних консультаційних пунктів, що забезпечують захист прав та інтересів дитини, роз'яснювання пільг молодим сім'ям, жінкам, неповнолітнім, молоді; соціально-правова, психолого-педагогічна підтримка дітей з неповних родин, формування правового ставлення до своїх батьківських функцій у розведених осіб і батьків, які не були в шлюбі; надання соціально-правової допомоги сиротам, інвалідам, а також сім'ям інвалідів, що мають неповнолітніх дітей, малозабезпеченим сім'ям групи ризику, дітям, які стали жертвами екологічних і технологічних катастроф, і тим, які потрапили в інші екстремальні ситуації (біженці, переселенці) тощо [5, с. 25 – 28].

Соціально-педагогічна робота, спрямована на захист прав неповнолітніх, відбувається на загальному та індивідуальному рівнях.

Загальний рівень соціально-педагогічної діяльності передбачає профілактичну роботу з усіма особами віком до 18 років, а саме: діагностику рівня сформованості та розвитку правосвідомості неповнолітніх; реалізацію заходів просвітницько – інформаційної та правовиховної діяльності; налагодження взаємодії працівників усіх структур, задіяних до процесу сприяння соціалізації та виховання неповнолітніх [6, с. 14 – 17].

На індивідуальному рівні соціально-педагогічного захисту можна визначити такі напрями:

- індивідуально-профілактична робота з неповнолітнім з метою запобігти порушенню та відновленню його прав і законних інтересів, що включає і правове виховання;
- організація виховання дитини у сім'ї, формальних і неформальних колективах;
- проведення заходів, які мають характер соціально-правового захисту та допомоги, зокрема, вплив на батьків у разі невиконання ними обов'язків щодо виховання дітей;
- розформування груп негативного спрямування, членами яких є неповнолітні;
- сприяння у працевлаштуванні, залучення до навчання.

Можна виділи три складові індивідуальної роботи соціального педагога з неповнолітніми, спрямованої на забезпечення дотримання їх прав: *соціально-правова допомога; соціально-психологічна підтримка; педагогічний вплив.*

Соціально-правова допомога для неповнолітніх передбачається у частині охорони їх права на житло, забезпечення нормальних умов проживання, виховання, навчання, отримання спеціальності, працевлаштування, а також щодо реалізації їх права на повноцінний, гармонійний розвиток загалом. І, насамперед, організаційна допомога має надаватись щодо механізму звернення особи за соціально-правовим захистом у різні інстанції, забезпечення дієвості, вчасності соціально-правової допомоги.

Соціально-психологічна підтримка здійснюється з метою недопущення стосовно неповнолітнього морального, психологічного чи фізичного насильства особами з його найближчого оточення, формування у нього адекватної самооцінки, високого рівня самосвідомості.

Педагогічний вплив на неповнолітнього забезпечує корекцію відхилень у його правосвідомості та поведінці, сприяє засвоєнню ним правових вимог та формуванню у нього навичок поведінки згідно моральних і правових норм суспільства. З огляду на те, що рівень знань неповнолітніми своїх прав залишається на дуже низькому рівні, потребує вдосконалення система формування їх правосвідомості, частиною якої є індивідуальна робота педагога у кожному конкретному випадку [7].

Здійснюючи індивідуальну роботу з неповнолітніми щодо захисту їх прав та інтересів, слід намагатися: а) знайти індивідуальний підхід; б) використовувати методи і прийоми, які б оптимально відповідали індивідуальним особливостям, ситуації та становищу, в якому вони проживають і виховуються; в) включати до індивідуальної роботи з ними працівників інших соціально-правових структур; г) здійснювати контроль за станом соціального стану неповнолітнього шляхом аналізу й узагальнення отриманих відомостей.

Результатом діяльності соціального педагога у сфері охорони дитинства повинно бути: стабілізація становища дітей та зниження рівня порушень прав дітей; підвищення правосвідомості дітей, їхніх батьків; забезпечення гарантій прав дітей, а отже дієвості права в суспільстві; підвищення потенціалу сім'ї, суспільних інститутів у соціально-правовому захисті дітей.

Список використаної літератури

- 1. Капська А.** Соціальна педагогіка: підручник. 4-те вид. виправ. та доп. / За ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.
- 2. Александрова Т.** Формування правової компетентності як превентивний напрям соціально-педагогічної роботи з підлітками / Т. Александрова // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 225. Педагогіка та психологія. – Ч: Рута, 2005. – С. 3 – 6.
- 3. Шульга Т. И.** Социально-психологическая помощь обездоленным детям: опыт исследований и практической работы : учеб. пособ. / Шульга Т. И., Олиференко Л. Я., Биков А. В. – М. : УРПО, 2003. – 400 с.
- 4. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: навч. посіб. / Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлебик С. Р.** – К. : ЗМН, 1997. – 390 с.
- 5. Нормативно-правове** забезпечення діяльності центрів соціальних служб для молоді. Ч. I. Організаційна діяльність. Робота з кадрами та державна служба. Фінансово-господарська діяльність. – К. : ДЦССМ, 2003. – 762 с.
- 6. Мордовцев А. С.** Социально-юридический механизм обеспечения прав и свобод человека / А. С. Мордовцев, Н. И. Мотузова. –

С. : МВД РФ, 1996. – 198 с. 7. **Вісник** психології та педагогіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>

Ковальчук І. А. Забезпечення прав дитини як соціально-педагогічний процес

У статті розглядається забезпечення прав дитини як соціально-педагогічний процес, мета якого полягає у створенні сприятливого соціально-виховуючого середовища, тобто ефективних умов для реалізації, охорони й захисту прав дитини. Досліджується діяльність соціального педагога щодо соціально-педагогічного захисту дитинства у трьох напрямках: загальноосвітньому, виховно-профілактичному, охоронному. Висвітлюються рівні (загальний, індивідуальний) й складові (соціально-правова допомога; соціально-психологічна підтримка; педагогічний вплив) соціально-педагогічної роботи, спрямованої на захист прав неповнолітніх.

Ключові слова: права дитини, захист прав дитини, соціальний педагог.

Ковальчук И. А. Обеспечение прав ребенка как социально-педагогический процесс

В статье рассматривается обеспечение прав ребенка как социально-педагогический процесс, цель которого состоит в организации эффективных условий для реализации, охраны и защиты прав ребенка. Исследуется деятельность социального педагога относительно социально-педагогической защиты детства в трех направлениях: общеобразовательном, воспитательно-профилактическом, охранным. Освещаются уровни и составляющие (социально-правовая помощь, социально-психологическая поддержка, педагогическое влияние) социально-педагогической работы, направленной на защиту прав несовершеннолетних.

Ключевые слова: права ребенка, защита прав ребенка, социальный педагог.

Kovalchuk I. A. Providing Rights of the Child as a Social and Pedagogical Process

The article considers ensuring the rights of the child as a social-pedagogical process, which aims to create a favorable social and educating environment that is effective conditions for the realization and protection of children's rights. Socio-pedagogical support of children's rights as well as social and educational activities in general has expressed the social aspect, so it vectors may vary depending on the deterioration of certain problems in the area of child welfare. Social teacher acting in system of social and educational realization of child rights as a member of the team, which includes: medical professionals, psychologists, law enforcement officers, representatives of nongovernmental organizations, and other experts, and members of the child's

family, representatives of its entourage. Social teacher provides social and educational child protection in the following areas: general education, corrective and preventive, protective. Social and educational activities aimed at protecting the rights of minors, going against the general and individual levels. The general level of social and pedagogical activity involves prevention work with all persons less than 18 years of age. Individual level consists of three components working social pedagogy with juvenile aimed at the ensuring compliance with their rights: social and legal assistance, social and psychological support, pedagogical impact. Providing rights of the child, as a social and pedagogical process.

Key words: rights of the child, protection of the rights of the child, social pedagogy.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК 37.013.42

Ю. О. Лисенко

ВПЛИВ СУЧАСНИХ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТВОРІВ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Процеси інформатизації в українському суспільстві значно впливають на соціальне формування особистості. Науково-технічний прогрес сприяє розвитку сучасного медіа простору і характеризується суперечливістю між розширенням можливостей для отримання людиною будь-якої інформації та стихійним її впливом на успішність соціалізації особистості, що вимагає критичного ставлення кожного індивідуума до відбору медіа продукції. Передусім, чутливими до інтенсивних змін є неповнолітні, які знаходяться на стадії становлення та швидко адаптуються як до позитивних, так і до негативних трансформацій у соціумі, що нерідко призводить до розвитку девіацій у молодіжному середовищі. Нині актуальними та популярними серед молодшого покоління є аудіовізуальні твори, що мають і просоціальний, і асоціальний зміст. Тому виникає необхідність виявлення та обґрунтування соціально-виховного впливу аудіовізуальної інформації на процес соціалізації нової генерації.

Вплив засобів масової інформації (ЗМІ) на соціалізацію підростаючого покоління вивчали дослідники різних галузей науки, акцентуючи увагу на особливостях сприймання інформації особистістю, методах маніпуляції суспільною свідомістю, причинах поширення